

Doc. Cecilia Henning

Cecilia Henningová, doktorka v oblasti zdraví a sociální péče na Linköpingově univerzitě ve Švédsku. Vedoucí docentka v oblasti analýz funkčnosti budovy (sociální plánování) na Univerzitě v Lundu ve Švédsku. Docentka sociální práce na Škole zdraví a sociální péče, Univerzita Jönköping, Švédsko.

Oblast výzkumu: Bydlení a péče o starší osoby; význam sociálních sítí (zejména „úzkých vazeb“) předcházejících osamělosti; sociální plánování pro komunity vstřícné ke stárnutí; mezinárodní srovnávací studie zabývající se rovnováhou mezi státem, trhem a občanskou společností při vytváření strategií budoucí péče o starší občany, především ve vztahu k problematice „stárnutí v místě“.

Politika stárnutí v domácí péči ve Švédsku – strategie a budoucí výzvy

Ve Švédsku sdílí odpovědnost za zdraví a sociální péči stát, kraje i obce. V současnosti je nejupřednostňovanějším systémem ve Švédsku „Stárnutí v místě“ neboli stárnutí v domácím prostředí za podpory ambulantní domácí péče, která je alternativou k péči rezidenční. V důsledku tohoto trendu došlo k uzavření mnoha pobytových zařízení, což způsobilo jisté komplikace. Mnozí senioři ovšem pobyt v domácím prostředí upřednostňují. Jedním z nejdůležitějších předpokladů stárnutí v domácím prostředí jsou ve Švédsku nejen organizace ambulantní domácí péče, ale nezbytná je rovněž existence dalších opatření. Ukázka případu „Karin“ (103letá Švédka) umožní získat dobrou představu o výhodách i nevýhodách souvisejících se švédskou politikou péče o starší občany a zároveň ukazuje, co je zapotřebí k dosažení péče umožňující důstojně stárnout.

Profesor Christopher Phillipson

Chris Phillipson je profesorem sociologie a sociální gerontologie na Univerzitě v Manchesteru ve Velké Británii. Je bývalým ředitelem Manchesterského institutu pro spolupráci v oblasti výzkumu stárnutí (MICRA). Než začal působit v Manchesteru, byl profesorem aplikovaných sociálních studií a sociální gerontologie na Univerzitě v Keele, kde založil Centrum pro sociální gerontologii. Jeho výzkum se zaměřuje na sociální, politická a ekonomická témata související s otázkou stárnutí populace. Profesor Phillipson se obzvláště zajímá o studium otázek souvisejících s problematikou chudoby, sociálního vyloučení a dopadu globalizace na život seniorů. Publikoval celou řadu prací o sociální teorii aplikované na stárnutí a rozvíjí kritickou gerontologii zpochybňující některé z dominantních sociálních a kulturních předpokladů o stárnoucích skupinách a populaci. Napsal: *Stárnutí; Stárnutí, význam a sociální struktura: Spojení kritické a humanistické gerontologie; Města a komunity přátelské k seniorům: Globální perspektiva.*

Budování „měst vstřícných ke starším občanům“: vytváření nové městské politiky

Přednáška zhodnotí jeden z přístupů vstřícných ke stárnutí, který vyvinula Světová zdravotnická organizace, a to v souvislosti se sociálním kontextem a zkušenostmi starších občanů žijících v městském prostředí. Přednáška nastíní strategii rozvoje měst a komunit vstřícných ke stárnutí spolu s některými výzvami motivujícími k zavádění takového přístupu. Závěrem budou shrnuty klíčové body pro rozvoj nové městské politiky zaměřující se na budování měst vstřícných ke stárnutí.

Bc. Júlia Androvičová

Júlia Androvičová je studentkou Fakulty architektury na ČVUT v Praze. Část studia strávila v Benátkách, kde se účastnila mezinárodního workshopu WAVE, jehož tématem byla Sýrie – řešení socioekonomických problémů s přesahem do urbanismu. Jako diplomový projekt zpracovává téma seniorského bydlení a mezigeneračního setkávání.

Bydlení pro seniory spojené s mateřskou školou

Studentka Fakulty architektury ČVUT v Praze představí svou diplomovou práci. Obsahem je návrh bydlení pro seniory a mateřské školy v Kutné Hoře. Podle demografického vývoje bude péče o seniory stále podstatnější. Dnešní možnosti bydlení seniorů v České republice nenabízejí mnoho alternativ. Základní myšlenka projektu je nabídnout dům, kde senioři i děti budou moci fungovat samostatně ve vlastních prostorách a zároveň budou mít možnost trávit čas společně – společenský sál, zahrada. Spojení seniorů a dětí prospívá oběma skupinám – zlepšení fyzické vitality seniorů nebo předcházení ageismu u dětí. Návrh chce vytvořit alternativu bydlení pro lidi, kteří mají zájem o sociální interakce s mladšími generacemi.

Mgr. Lucie Galčanová, Ph.D.

Lucie Galčanová je výzkumnou pracovnící Ústavu populačních studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, kde se badatelsky a pedagogicky věnuje otázkám sociologie domova a bydlení a sociologii města a jejich přesahům v sociální gerontologii. Spolupodílela se na publikacích Stáří ve městě, město v životě seniorů (SLON), Sami doma (MU, Pavel Mervart), publikuje v domácích i zahraničních odborných časopisech (Ageing & Society, Journal of Consumer Culture, Home Cultures, Sociologický časopis, Sociální studia).

Stárnutí ve městě: rizika a potenciál městského prostředí pro starší obyvatele

V roce 2007 vydala Světová zdravotnická organizace (WHO) studii, jejíž český překlad (přůvodce) z roku 2009 Globální města přátelská seniorům se stal inspirací mnoha obcím také v ČR – odkazuje na něj jak WHO zastřešená podpůrná Síť zdravých měst, tak řada dílčích strategických dokumentů jednotlivých obcí. V příspěvku představím hlavní výsledky šetření residenční spokojenosti Stáří ve městě, které probíhalo v letech 2010–2013 a v mnoha svých výzkumných otázkách navazovalo právě na doporučení WHO – zjišťovali jsme prostřednictvím

dotazníkového šetření v krajských městech a kvalitativními rozhovory v Praze, Brně a Ostravě, jak současní starší obyvatelé hodnotí své bydlení, kvalitu veřejného prostoru, možnosti participace, ale třeba také sousedské vztahy nebo kvalitu dopravy. V příspěvku se zaměřím jak na obecné závěry a doporučení, která z šetření vyplývají, tak na konkrétní životní epizody, které ilustrují specifika i obecnou povahu rizik a potenciálu městského prostředí pro stárnoucí obyvatele.

PhDr. Hana Geissler

Je analytička a výzkumná pracovnice, která se zaměřuje na témata sociální politiky. Vystudovala obor veřejná a sociální politika na Fakultě sociální věd UK v Praze. Od roku 2007 do roku 2011 pracovala ve Výzkumném ústavu práce a sociálních věcí jako národní korespondentka Evropské nadace pro zlepšování životních a pracovních podmínek (EUROFOUND). Od roku 2012 působí ve Fondu dalšího vzdělávání, nejdříve v projektech zaměřených na podporu dalšího vzdělávání a evaluace ESF projektů, od roku 2014 je metodičkou projektů zaměřených na podporu domácí péče „Podpora neformálních pečovatелů I.“ a „Podpora neformálních pečujících II.“.

Pečující na existencionalní periferii

Péče o blízkého člověka, který potřebuje pomoc z důvodu stáří, dlouhodobé nemoci či zdravotního postižení, je často nesmírně náročná a negativně dopadá na zdraví, zaměstnání, finanční situaci a společenský a osobní život pečující osoby. Přesto neformální péče stále není uznána jako sociální situace, kterou by politika měla řešit, a pečující nepatří mezi cílové skupiny, které sociální politika tradičně podporuje. Neformální pečující se tak často ocitají na existencionalní periferii: s nejistým právním statutem, bez dostatečného sociálního zabezpečení, finančně závislí na dávkách osoby, o kterou se starají, společensky izolovaní a s pocitem nedocenění. Příspěvek upozorní na bílá místa, kde chybějící politika a podpora pečujících prohlubuje exkluzi této skupiny.

Mgr. et Mgr. Marcela Petrová Kafková, Ph.D.

Marcela Petrová Kafková je socioložka a výzkumná pracovnice Ústavu populačních studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity. Jejím dlouhodobým výzkumným zájmem je sociologie stárnutí. Zaměřuje se na množství témat spojených s populačním stárnutím, především na koncept aktivního stárnutí, environmentální gerontologii a také každodennost seniorů stárnoucích s disabilitou.

Čtvrtý věk aneb neviditelní senioři

Čtvrtý věk, tedy stárnutí s různou mírou disability, představuje téma, které bylo v českém kontextu řešeno především v kontextu zajištění péče a její kvalitě. Lidé ve čtvrtém věku přitom představují značně heterogenní skupinu, která není příliš viditelná. Příspěvek se soustředí na

vyjednávání podoby vlastní každodennosti, zachování rozhodování o sobě a rekonstruování vlastní identity a pocitu smysluplnosti v kontextu vyjednávání péče. Vychází přitom z výzkumného projektu „Čtvrtý věk: identita disability v době aktivního stárnutí“ (GA15-03156S) řešeného v letech 2015–2017 a je založen na opakovaných rozhovorech s deseti lidmi ve čtvrtém věku a jejich pečovateli a na čtyřtýdenním etnografickém pozorování v domácnostech lidí využívajících terénní pečovatelskou službu.

MUDr. Zdeněk Kalvach

MUDr. Zdeněk Kalvach je přední český lékař, průkopník moderní geriatry a gerontologie. Napsal několik geriatrických učebnic a téměř sto odborných a popularizačních článků na zdravotnická i existenciální témata. Přednáší na odborných fórech, na Filosofické fakultě a Evangelické teologické fakultě UK. Je členem Etické komise ČLK, spolupracuje s úřadem Veřejného ochránce práv, byl členem Rady vlády pro seniory a stárnutí populace a náměstkem ministryně pro lidská práva.

Senioři, pojetí stáří a existenciální periferie

Kromě absolutní bídy, jejíž zničující hrůza by se v hospodářsky vyspělých zemích neměla vůbec vyskytovat, existují ve zřejmě podceňovaném rozsahu a zřejmě i v ČR jakási pásma živoření, v nichž se spojuje relativní hmotná nouze s deficitem životního smyslu i vůle k němu, kde jsou lidé omezení v naplňování svých zájmů a potřeb současně omezení v základních atributech humanistického konceptu života – v pozitivním přijímání druhými, v participaci a sounáležitosti, seberealizaci, kontrole nad dnem, v sebeúctě. Většinou jde o křehké staré lidi, ale nejen o ně. Žijí v osamělosti, nepotřebnosti, zapomenutosti, segregaci, jindy ve vyloučenosti „maligní nudy“ a ztráty smyslu, který v mladším věku nahrazují např. drogy. Především papež František upozornil na nové formy bídy a hovoří o bídě existenciální, o existenciálních periferiích – např. v roce 2013 při své latinskoamerické cestě. A v roce 2016, v roce výročí krále Leara, upozornili Britové právě na nepřijatelnost prázdnoty a živoření vyloučeného života ve stáří. Právě v něm jde jen částečně o navýšení hmotných statků a podpor, o důstojné hmotné zabezpečení ve stáří, aby se nepohybovalo těsně nad hranicí nouze a hluboko pod životní úroveň mladších obyvatel – generační spravedlnost je stejně významná jako genderová. Minimálně stejně důležitý je však koncept smysluplného života ve stáří, koncept, který ruší ageistické stereotypy o zákonitém senilním marasmu. „Nová gerontologie“ od konce 80. let 20. století stále více zpochybňuje přínosnost a samu oprávněnost vymezování „stáří“, a to především kalendářního. Zdá se, že jde o překonaný a ageistický sociální konstrukt, kdy např. mezinárodními statistikami je obětována osobnostní identita. V bezvěké společnosti, jak o ní hovořil např. sociolog A. Giddens, je věk soukromou záležitostí a ztrácí svou roli identifikátoru sociálního zařazení, role, „společenské přínosnosti“, schopností. Dlouhověková společnost by měla být zřejmě nahlížena jako společnost participativní dospělosti práv a zodpovědností, z níž vyřazuje pouze závažná ztráta schopností či ztráta vůle k participaci. Proto nestačí hledat ekonomické benefity a základní zabezpečení při ztrátě soběstačnosti. Zcela jednoznačně

musí být jádrem seniorských i proseniorských aktivit vůle ke smyslu a k plné participaci odpovídající trvalému zlepšování zdravotního a funkčního stavu v tzv. kalendářním stáří. Je nezbytné skončit s bioekonomickým redukcionismem členění života podle zaměstnaneckého cyklu a postavit koncept seniorství jako „zralé dospělosti“ na existenciálních základech humanistického životního konceptu. Jinak kompromitujeme sociální kapitál našeho společenství existenciálními periferiemi nepotřebných a nechtěných pseudo-starců a možná se dočkáme „Roku 2030 – povstání seniorů“.

MgA. Jan Lorman

MgA. Jan Lorman je zakladatelem a ředitelem ústavu Život 90. Od roku 2011 je také ředitelem Gerontologického institutu. Působil jako prezident České rady humanitárních organizací, viceprezident Evropského svazu seniorů (EURAG), člen představenstva International Federation on Ageing (IFA). Je členem Rady vlády pro seniory a otázky stárnutí a reprezentant České republiky v International Network for the Prevention of Elder Abuse INPEA. Je autorem projektů „Systém tíšňové péče Areion“, „Komunitní centrum Dům seniorů PORTUS“. Soustavně se věnuje odborné a osvětové činnosti v České republice i v zahraničí. Především o diskriminaci, týrání a zneužívání starších lidí, službách asistovaného života, postavení neformálních pečujících. Prosazuje odpovědnost člověka za svůj život, potřebu hledání smyslu života i v seniorském věku.

Rodina, komunita jako síť, dějiště životů ve vnitřních a vnějších souvislostech

Osamělost jako příčina i důsledek. Rodina jako vytoužené společenství zajišťující bezpečí, autonomii i podporu. Rodina jako toxické prostředí zanedbávání, manipulace a útisku. Je stáří jen příjemcem péče a důchodu? Komunita, obec. Prostředí služeb a vztahy aktérů podpory podle zákona o sociálních službách. Systémový potenciál služeb asistovaného života. Technika jako nástroj nikoliv substituce pečujícího člověka. Zkušenosti ze čtvrtstoletí poskytování tíšňové péče.

doc. Soňa Lovašová, PhD.

Doc. Soňa Lovašová, PhD., vystudovala obor sociální práce na Prešovské univerzitě. Obhajobu dizertační práce absolvovala na Univerzitě Konštantína Filozofa v Nitře a habilitovala na Univerzitě Pavla Šafárika v Košicích. Od roku 2006 působí na Katedře sociální práce na Filozofické fakultě UPJŠ v Košicích. Ve své praxi se zabývala násilím klientů vůči sociálním pracovníkům, péčí o sebe a souvislostmi s negativními jevy v práci, osamělostí u různých cílových skupin a jejich souvislostmi s rizikovým jednáním. Kromě akademických aktivit působí od roku 2000 v oblasti distančního poradenství.

Prožívání osamělosti a kvalita života u seniorů v domácím a institucionálním prostředí

Hlavním cílem přednášky je představit problematiku osamělosti a jejího prožívání u seniorů s rozlišením jednotlivých druhů osamělosti. Autorka kromě stručného přehledu teoretických východisek poskytne prezentaci výsledků několika výzkumů realizovaných v Košickém a Prešovském kraji na Slovensku. Výzkumy byly zaměřené na porovnání prožívání osamělosti a hodnocení kvality života u seniorů v domácím a institucionálním prostředí. V jednotlivých studiích byly zohledněny různé sociální faktory jak z pohledu respondentů, tak z aspektu prostředí, ve kterém respondenti tráví většinu svého času. Autorka zároveň představí nejnovější trendy a projekty v oblasti péče a podpory seniorů na Slovensku.

Mgr. Nicol Staňková

Vystudovala sociologii postupně na Masarykově a Západočeské univerzitě, z této oblasti ji nejvíce zajímá metodologie sociálních věd. Sociální problematikou se zabývala už během studia, kde se podílela na výzkumu potřebnosti sociálních služeb. Samotnému tématu neformální péče se věnuje na Fondu dalšího vzdělávání v rámci projektu „Podpora neformálních pečujících II.“, kde pracuje od roku 2017 jako metodoložka a analytička. Spolupracovala na přípravě reprezentativního dotazníkového šetření na téma domácí péče, jehož výsledky budou prezentovány.

Mgr. Vítězslav Lounek

Je absolventem oborů sociologie a sociální informatika na Masarykově univerzitě v Brně a sociologie na Západočeské univerzitě v Plzni. Během studia se podílel na výzkumu potřebnosti sociálních služeb či na sběru dat pro projekt Bezpečnostní rizika sociálně vyloučených lokalit. Ve Fondu dalšího vzdělávání pracuje jako analytik od roku 2017 a zajišťuje metodologickou podporu výzkumů realizovaných v rámci projektů „Podpora neformálních pečujících II.“ a „Vzdělávání pracovníků v sociálních službách“. Spolupracoval na přípravě a obsahu reprezentativního dotazníkového šetření na téma domácí péče.

Neformální péče v ČR – zkušenosti, postoje a vyhlídky do budoucna

Poprvé budou představeny základní zjištění jednoho z mála reprezentativních dotazníkových šetření na téma domácí péče v České republice, které na jaře roku 2018 nechal zpracovat Fond dalšího vzdělávání. Mezi hlavní poznatky patří informace o rozsahu zkušeností obecné populace s domácí péčí, o ochotě Čechů se o blízké v budoucnu postarat a o postojích k domácí i institucionální péči. Konkrétně se tak dozvíte, které podmínky musí být naplněny, aby lidé pečovali v domácím prostředí; jak by Češi chtěli řešit situaci, v níž by sami začali potřebovat pomoc jiné osoby, či jak velké procento obyvatel s domácí péčí má či v budoucnu nejspíše bude mít zkušenosti.

doc. Dana Sýkorová, PhD.

Dana Sýkorová je docentkou sociologie na Katedře sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Ve své publikační a vědecko-výzkumné činnosti se zabývá především tématy z oboru sociologie rodiny, příbuzenských vztahů a gerontosociologie. Participovala na řadě vědecko-výzkumných projektů, např. *Senioři ve společnosti. Strategie zachování osobní autonomie* (GA ČR, 403/02/1182), *Stáří v prostoru. Regenerace, gentrifikace a sociální exkluze jako nové problémy environmentální gerontologie* (GA ČR, P404/10/1555), *Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti pro českou společnost* (GA ČR, 403/06/1647), *Šednoucí sourozenectví. Sociologická studie sourozenectví v pozdní dospělosti* (GA ČR, 17-07321S).

Dilemata autonomie ve stáří a integrace seniorů v sociálních (rodinných) vztazích

Osobní autonomie se ukazuje být jednou z klíčových potřeb seniorů. Znamená pro ně fyzickou soběstačnost, možnost samostatně rozhodovat o vlastních záležitostech, svobodně jednat a v neposlední řadě být finančně soběstační. Seniorsy zdůrazňovaná nezávislost na druhých lidech nevyznívá jako popření sociální integrace, resp. jako protiklad osobní autonomie a sociálních vazeb: Výzkumy dokládají důležitost sociálních pout pro seniory, zejména vztahů s dospělými dětmi a jejich rodinami a také se svými sourozenci. Odhalují zároveň snahu seniorů o skloubení hodnoty sociálního ukotvení v rodině s individuální nezávislostí. Ve výzkumných datech ovšem lze identifikovat významné ambivalence, tj. protichůdný zájem o udržení blízkosti a zároveň distance, solidarity a současně autonomie, autonomie i bezpečí. Uvnitř rodiny je tedy osobní autonomie seniory permanentně, mnohdy intenzivně a složitě vyjednávána.

Autorka se ve svém příspěvku opírá zejména o výzkumy autonomie a příbuzenských vazeb ve stáří (Sýkorová 2007 aj.) a nejnovější studie sourozenectví v pozdním věku (GAČR 17-07321S).

Mgr. Anna Šabatová PhD.

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., se celoživotně zabývá ochranou lidských práv. V letech 2001–2007 byla zástupkyní veřejného ochránce práv. V únoru 2014 byla zvolena veřejnou ochránkyní práv. Zároveň je držitelkou Ceny OSN za obranu lidských práv, ceny Alice Garrigue Masarykové, udělované velvyslancem USA a Velitelského kříže Řádu za zásluhy Polské republiky.

Zkušenost veřejné ochránkyně práv ze systematických návštěv v zařízeních pro seniory

Veřejná ochránkyně práv představí svá zjištění a doporučení ze systematických návštěv zařízení pro seniory a léčeben dlouhodobě nemocných. Přiblíží také fenomén neregistrovaných sociálních služeb. Rozebere svá doporučení vůči krajům, ministerstvům a vládě – tedy dalším aktérům, kteří ovlivňují kvalitu poskytovaných služeb.

Mgr. Lucie Vidovičová, Ph.D.

Mgr. Lucie Vidovičová, Ph.D., je socioložka a výzkumná pracovnice. Dlouhodobě se věnuje sociologii stárnutí, sociologii rodiny a sociologii generací. Podílí se na výzkumných projektech pro národní i mezinárodní instituce a pracuje také jako konzultant na řadě implementačních projektů.

Využívání služeb a neformálních sítí mezi venkovskými seniory

Zřejmě proto, že je obtížné definovat, kdo je to „senior“, anebo co přesně je „venkov“, patří stárnutí na venkově mezi dosud relativně opomíjená témata. Nedávný dokument UNECE volá po zvýšené pozornosti vůči tomuto segmentu seniorské populace, neboť výzvy a příležitosti, které v sobě venkovský prostor zahrnuje, se mohou od zkušenosti stárnutí ve městě, a svým způsobem dominantního městského pohledu, lišit. Problém nedostupnosti služeb a výhoda dostupnosti sociálních sítí v rurálních oblastech bývají nejčastěji zmiňovanými aspekty. V našem příspěvku na základě reprezentativních dat sbíraných mezi seniory na českém venkově se pokusíme odpovědět na otázku, zda a případně nakolik jsou tyto předpoklady platné.